

Studia Interkulturowe Europy Środkowo-Wschodniej 13
ISSN 1898-4215; e-ISSN 2544-3143
Creative Commons: Uznanie Autorstwa (CC BY) 3.0 Polska
<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/>
DOI: <https://doi.org/10.32346/2544-3135.si.2020-13.10>

Olga Lesicka

Uniwersytet Warszawski

o.lesicka@uw.edu.pl

ORCID: 0000-0003-3780-3133

ROLA KONTAKTÓW JĘZYKOWYCH W KSZTAŁTOWANIU SIĘ I FUNKCJONOWANIU TERMINÓW EKONOMICZNYCH WE WSPÓŁCZESNYM JĘZYKU ROSYJSKIM

The Role of Language Contacts in the Formation and Functioning of Economic Terms in the Contemporary Russian Language

Abstract

The article is an attempt to answer the question regarding the contemporary language contacts and their role in the modern Russian language, in particular Russian economic terminology, from the point of view of their appearance, formation, and functioning. The contribution presents a short review of modern tendencies in research on languages in terms of language contacts as well as the character and tendencies of the development of these contacts in the context of research on economic terms in contemporary Russian language.

Keywords: language contacts, economic terms, discourse, semantics, sublanguage

Wstęp

Termin „kontakty językowe” obejmuje szeroki zakres zjawisk oraz wskazuje na warunki konieczne, w jakich odbywają się kontakty między językami. Ich intensywność może być zróżnicowana w zależności od wielu czynników: położenia geograficznego, ustroju politycznego, poziomu nauki i edukacji. Badanie kontaktów językowych ma szczególne znaczenie w tych krajach, w których zamieszkuje wiele narodowości, ponieważ wielokulturowość (a co za tym idzie – wielojęzyczność) przejawia się tam z większą intensywnością. Jednak zmiany w naszym sposobie komunikowania się, postęp naukowo-techniczny, rosnące możliwości wykorzystania Internetu oraz rozwój i oddziaływanie środków masowego przekazu pokazują, że odległość (położenie geograficzne) przestaje być czynnikiem ograniczającym kontakty językowe. Dlatego w niniejszym artykule spróbujemy odpowiedzieć na pytanie, czym obecnie są kontakty językowe i jaką rolę odgrywają one we współczesnym języku rosyjskim, a w szczególności w pojawianiu się, kształtowaniu i funkcjonowaniu w nim terminów, głównie ekonomicznych.

Kilka uwag o współczesnym podejściu do badań nad językiem w aspekcie kontaktów językowych

Współczesne spojrzenie na kontakty językowe proponuje znacznie szersze podejście do wzajemnego oddziaływania na siebie języków niż to, które jeszcze w drugiej połowie XX wieku proponowali tak zwani klasycy tego zagadnienia, np. Uriel Weinreich, Einar Haugen, Hermann Paul, Walentyna Aristowa, Leonid Krysin, Jurij Żłukienko, Jelena Ziemskaja, Lew Szczerba, Wiktor Doroszewski i inni. Należy jednak przyznać, że już wcześniej w pracach niektórych lingwistów – m.in. Jana Baudouin de Courtenay, Hugo Schuhardta czy Franza Boasa – istniały przesłanki, które pozwalały przypuszczać, że temat kontaktów językowych będzie wymagał podejścia interdyscyplinarnego, ponieważ wykracza on poza obszar zainteresowania samych językoznawców. Przykładowo, w oczach austriackiego lingwisty H. Schuhardta język jest przede wszystkim procesem

i w związku z tym znajduje się w fazie ciągłego kształtowania. Badacz ten ustawicznie stawiał sobie pytanie: w jakiej zależności od otaczającego nas świata znajduje się język? Żeby na nie odpowiedzieć, należy – jak to obrazowo formułował – nauczyć się dostrzegać w języku stojącą za nim rzeczywistość. Dostrzegał on również aktywną rolę języka w społeczeństwie, przejawiającą się nie tyle w jego „naturze duchowej”, co raczej w jego funkcji społecznej. Można zatem założyć, że twierdzenia te stanowiły pierwsze sygnały dominującego we współczesnych badaniach nad językiem podejścia funkcjonalnego oraz tendencji do interpretacji języka (głównie jego semantyki i pragmatyki) w wymiarze społecznym.

Podejście to opiera się m.in. na założeniu, że skoro zjawiska społeczne nigdy nie bywają ostateczne i całościowe, to również znaczenia znaków językowych ulegają ciągłym zmianom. W przypadku takich znaków językowych jak terminy oznacza to przynależność do dwóch systemów, w których termin ma do odegrania dwie odmienne role. Będąc elementem określonego systemu terminologicznego, który z kolei stanowi podstawę subjęzyka specjalistycznego określonej dziedziny wiedzy lub działalności profesjonalnej, termin podporządkowany jest określonym regułom funkcjonowania. Wychodząc jednak poza ten system, w wyniku intralingwalnych (wewnętrznych) kontaktów językowych staje się on jednostką leksykalną podlegającą znacznie szerszym regułom języka ogólnoliterackiego, pozostając przy tym jednak znakiem szczególnego rodzaju.

Funkcjonowanie znaków terminologicznych w systemach właściwych im subjęzyków specjalistycznych – jak już zostało powiedziane wcześniej – jest sformalizowane, czyli podlega dość jasnym i stabilnym regułom. Niemniej jednak nawet między tak sformalizowanymi systemami może zachodzić interakcja, która polega na przechodzeniu terminów z jednego systemu do drugiego. W wyniku takiego zapożyczenia wewnątrzjęzykowego może występować zjawisko polisemii. Stanowi ono swego rodzaju kontakt między jednostkami różnych podsystemów języka, który polega na „wymianie” znaczeń lub „dzieleniu się nimi”.

Znacznie bardziej skomplikowanym zjawiskiem staje się przenikanie i funkcjonowanie terminów z właściwych im systemów terminologicznych (subjęzyków) do języka ogólnoliterackiego¹. Wiąże się to z badaniem

¹ Pojęcie „język ogólnoliteracki” jest tutaj rozumiane jako język literatury, dokumentów i pism urzędowych, przekazów telewizyjnych, publicystyki oraz Internetu.

kontekstów, w których pojawiają się i funkcjonują terminy, którymi w odróżnieniu od kontekstów specjalistycznych rządzą dość rozmyte i spekulatywne reguły. Normy te oparte są głównie na interpretacji znaczeń, co może niekiedy prowadzić do rozmycia granic semantycznych wyrazów oraz wieloznacznych konotacji. Analiza kontekstów, w których funkcjonują terminy, oznacza analizę znaczeń i funkcji terminów specjalistycznych w szerokim kontekście języka ogólnoliterackiego, czyli w różnego rodzaju tekstach² i dyskursach³ ekonomiczno-politycznych i społecznych. Według brytyjskiego językoznawcy Michaela Hallidaya, jednego z twórców językoznawstwa funkcjonalnego, „język nie może być badany bezkontekstowo, rozkładany na »części pierwsze«, lecz powinien być postrzegany jako element szerszego kontekstu uosabianego z aktem komunikacyjnym [...]”⁴. Rola komunikacyjnego aspektu wypowiedzi pociąga za sobą kwestię pragmatyki w odniesieniu do terminu, co właściwie nie istnieje w przypadku użycia terminu jako *stricte* nośnika informacji, czyli w jego podstawowej funkcji poznawczej. Termin powinien odznaczać się stałością i klarownością swojego znaczenia, gdy tymczasem podejście funkcjonalne nie zakłada istnienia uniwersaliów językowych i koncentruje się na badaniach pojęć specyficznych dla danego języka i kultury⁵. Badania znaczeń prowadzi się w oparciu o rzeczywiste wypowiedzi (uzusy), a nie na podstawie zdań generowanych dla potrzeb udowodnienia hipotez⁶.

² Zgodnie z definicją, którą podaje Siergiej Kuzniecowa (*Bolshoy tolkovy slovar' russkogo yazyka*, red. S. A. Kuznecov, Sankt-Peterburg 2000, s. 1310), tekst jest określoną kombinacją słów i zdań będących w określonym związku i kolejności, które tworzą każdą wypowiedź, dzieło pisemne, dzieło literackie, dokument itp., w formie drukowanej, pisemnej lub zachowane w pamięci.

³ Podobnie jak Robert Hodge i Gunter Kress będziemy odróżniać tekst od dyskursu, zakładając, że dyskurs jest procesem społecznym, w ramach którego powstaje tekst; tekst zaś jest materialnym, konkretnym „produktem” powstałym w ramach dyskursu (R. Hodge, G. Kress, *Social Semiotics*, New York 1988, s. 6). Również Norman Fairclough postrzegał tekst jako jeden z wymiarów dyskursu (N. Fairclough, *Discourse and Social Change*, Cambridge 1992, s. 3).

⁴ A. Bączkowska, *Funkcjonalizm w badaniach nad językiem*, „Linguistica Bidgostiana” 2010, t. VII, s. 14.

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem.

Podjęcie funkcjonalne w badaniach nad językiem poddaje nowej interpretacji twierdzenie, że język nie istnieje w izolacji, jako byt autonomiczny. Inaczej rozumiał to twierdzenie Ferdinand de Saussure. Szwajcarski uczony dostrzegał co prawda rolę czynników pozajęzykowych (m.in. społecznych) w rozwoju języka⁷ oraz uważał, że jest on wytworem społecznym. Jednocześnie jednak twierdził, że język pozostaje pewnym uniwersalnym systemem reguł i powinien być rozpatrywany sam w sobie. Dlatego też odrzucał mowę (*parole*) jako obiekt badań, ponieważ uważał, że poszczególne znaczenia występujące w wypowiedziach (czyli poszczególnych kontekstach) są zbyt zindywidualizowane i nie mogą być rozpatrywane w kategoriach zmiany całego systemu, jakim jest język. Z podejściem tym polemizował w latach 30. XX wieku Walentyn Wołoszynow, który uważał je za istotny błąd w rozważaniach szwajcarskiego lingwisty oraz twierdził, że pojedyncze wypowiedzi stanowią realną i konkretną rzeczywistość języka. Jego zdaniem każdy znak jest konstruktem powstałym w rezultacie współdziałania jednostek ukształtowanych przez społeczeństwo w procesie socjalizacji. Dlatego formy znaku zależą przede wszystkim od członków określonej organizacji społecznej oraz okoliczności, które zachodzą w procesie interakcji między nimi. Zmiany tych form skutkują zatem zmianami znaku⁸. Twierdzenie to ma istotne znaczenie dla badań nad semantyką znaków językowych z punktu widzenia semiotyki społecznej, ponieważ akcentuje wpływ czynników społecznych na semantykę i pragmatykę (do pewnego stopnia również syntaktykę) znaków językowych. Reasumując te krótkie rozważania, można powiedzieć, że rozwijające się na przestrzeni lat rozmaite tradycje lingwistyczne wykształciły dwa wzajemnie uzupełniające się podejścia do badań nad językiem, z których pierwsze można w skrócie ująć jako strukturalistyczne, formułujące system zasad funkcjonowania każdego języka, a drugie jako funkcjonalne, skupiające się na użyciu języka w kontekście aktu komunikacyjnego.

⁷ R. Hodge, G. Kress, op. cit., s. 84–85.

⁸ V. N. Voloshinov, *Marxism and the Philosophy of Language*, New York 1973, s. 21.

Charakter i kierunek rozwoju kontaktów językowych w świetle badań nad terminologią ekonomiczną⁹ we współczesnym języku rosyjskim

W rezultacie powyższych rozważań można zaproponować dwa podejścia do kwestii kontaktów językowych w odniesieniu do tak szczególnych znaków jak terminy. Pierwsze jest podejściem ściśle lingwistycznym i opiera się na typowych metodach językoznawczych (materiałowych). Z tego punktu widzenia kontakty językowe ściśle wiążą się z internacjonalizacją terminologii różnych dziedzin nauki i wiedzy. W praktyce oznacza to oddziaływanie języka komunikacji światowej, czyli angielskiego (w jego odmianie amerykańskiej), na inne języki narodowe¹⁰. Jednak problem kształtowania się i funkcjonowania współczesnych systemów terminologicznych – na przykładzie rozpatrywanego w niniejszym artykule rosyjskiego subjęzyka ekonomii, którego podstawę stanowią anglojęzyczne zapożyczenia terminologiczne – należy rozpatrywać szerzej, nie ograniczając się jedynie do postrzegania tego zjawiska jako wyniku interferencji jednego języka na drugi. Obserwując język (w tym konkretnym wypadku język rosyjskojęzycznych tekstów o tematyce ekonomicznej) w jego funkcjonowaniu, można dostrzec, że proces interferencji może zachodzić nie tylko w wymiarze interlingwalnym (międzyjęzykowym), obejmującym zapożyczanie jednostek leksykalnych w funkcji terminów z języka źródłowego (ang. *Source Language*, dalej SL) do języka-biorcy (ang. *Host Language*, dalej HL), chociaż niewątpliwie jest to zjawisko, które dostrzec można najszybciej i najprościej. Proces ten obejmuje również zjawiska w wymiarze intralingwalnym (wewnątrzjęzykowym):

- 1) zapożyczanie wewnętrzne terminów z jednego subjęzyka do drugiego w ramach jednego języka narodowego, co powoduje przesunięcia semantyczne terminów, a w rezultacie ich wieloznaczność;
- 2) przenikanie terminów z właściwych im subjęzyków do języka ogólnoliterackiego i potocznego, co skutkuje wzmocnieniem ich potencjału poznawczego (inaczej – intelektualizacją);

⁹ Biorę tutaj pod uwagę wyniki badań własnych, które zostały opisane w książce *Anglojęzyczne zapożyczenia terminologiczne w rosyjskich czasopismach ekonomicznych przełomu XX i XXI wieku*, Warszawa 2015.

¹⁰ T. P. Krzeszowski, *Człowiek w klatce języka*, „Niezbędnik Inteligenta”, dodatek tygodnika „Polityka” 2007, nr 16(2601), wyd. 12, s. 24.

3) mieszanie się elementów języka potocznego i specjalistycznego, co skutkuje terminologizacją jednostek frazeologicznych.

Ponieważ skutkiem kontaktów językowych w wymiarze interlingwalnym zostało już poświęconych wiele publikacji, w niniejszym artykule pragnę skupić się na zjawiskach, które należy rozpatrywać jako kolejny, pochodny etap interferencji, związany z procesem adaptacji obcojęzycznych jednostek w HL. Kontakty językowe w wymiarze intralingwalnym mają charakter wtórny wobec tych pierwszych, ponieważ są ich dalszym etapem. Ich skutek stanowi jednak interesujący materiał dostarczający wiedzy nie tylko o występujących faktach językowych, ale również o pewnych tendencjach w rozwoju współczesnego języka (prawdopodobnie nie tylko) rosyjskiego.

Dla współczesnej teorii kontaktów językowych ogromne znaczenie miały badania przeprowadzone przez Lwa Szczerbę na początku XX wieku. W wyniku prac nad dialektem wschodniołużyckim w 1907 roku badacz wysunął tezę,

że podczas kontaktów językowych zachodzi proces zbiegania się i wytwarzania wspólnoty elementów oznaczanych przy jednoczesnym zachowaniu różnic w zakresie elementów oznaczających i że taki czy inny przebieg tego procesu uwarunkowany jest rozmaitymi odmianami dwujęzyczności. Prace Szczerby nakreśliły program badań i opisu kontaktów językowych jako procesu interferencji, którego istotę określa się lingwistycznie przez wzajemne dostosowywanie się języka mówiącego i języka słuchającego oraz przez odpowiednie zmiany norm obu kontaktujących się języków¹¹.

Wychodząc z tego założenia, można dopatrzeć się w badaniach Szczerby pewnego przesłania dla współczesnych naukowców: w wyniku intensyfikacji kontaktów językowych główny akcent powinien być położony na wzajemny wpływ kontaktujących się języków oraz na skutki tego procesu. Można zatem powiedzieć, że w wyniku kontaktów językowych powstaje pewna osobna wartość, zawierająca w sobie element zarówno przyjmującego, jak i dającego systemu, które wchodzi ze sobą w interakcję.

¹¹ W. J. Rozencwejk, *Podstawowe zagadnienia teorii kontaktów językowych*, [w:] *Język i społeczeństwo*, red. M. Głowiński, Warszawa 1980, s. 229–230.

Warunkuje to poniekąd zwrócenie uwagi na aspekt praktyczny (użytkowy) badań, ponieważ wskazana tu wartość¹² prezentuje nam nie tylko pewien fakt mający swoje miejsce w języku, ale również pokazuje tendencje w jego funkcjonowaniu i dalszym rozwoju. Dlatego w procesie badań nad kontaktującymi się językami – siłą rzeczy – powstaje pytanie o zasięg i wielkość tego wpływu. Współczesny badacz staje zatem w obliczu problemu związanego z koniecznością określenia stopnia wpływu jednego języka na drugi. Nie jest to proste ze względu na brak obiektywnych, ustanowionych kryteriów, na podstawie których możliwe byłoby „oszacowanie” wielkości interferencji. Pomóc w tym mogą jednak badania nad istniejącym materiałem językowym, wyekscerpowanym z tekstów o szeroko rozumianej tematyce ekonomicznej, zebranych z czasopism naukowych poświęconych ekonomii, bankowości i finansom. Uzyskane w ten sposób dane ilościowe i jakościowe pozwalają wyciągnąć obiektywne wnioski dotyczące skali oddziaływania języka angielskiego i jego terminologii na szeroko rozumiany rosyjski język ekonomii.

Badania te wykazały nie tylko obecność w tekstach rosyjskojęzycznych ogromnej ilości anglojęzycznych zapożyczeń terminologicznych, lecz również duże zróżnicowanie zjawisk towarzyszących procesowi ich zapożyczania. Kierując się potrzebą 1) zrozumienia istoty tych zjawisk, 2) ich opisanie i usystematyzowania, 3) nadania im nazw oraz 4) zbadania procesów ich przenikania do HL, należało stworzyć całościową koncepcję ujęcia zapożyczeń terminologicznych w literaturze naukowej. W tym celu należało zatem 1) ustalić przyczyny intensyfikacji napływu zapożyczeń do języków w ogóle oraz 2) dominującej roli w tym procesie języka angielskiego, zwłaszcza w jego odmianie amerykańskiej, jak również 3) przyjrzeć się temu zjawisku na szerszym kulturowym tle. Żeby osiągnąć ten cel, proces przenikania zapożyczeń terminologicznych do HL, ich adaptacja i funkcjonowanie w nim został przedstawiony jako wynik szeroko rozumianych kontaktów językowych. Takie podejście umożliwiło sformowanie poglądu na zjawisko zapożyczania w ogóle oraz na jego przyczyny i inne

¹² Np. w postaci nowych zapożyczonych jednostek leksykalnych; osobnych, zapożyczonych morfemów tworzących nowe jednostki leksykalne w połączeniu z morfemami rodzimymi (jak np. sufiks *-ing* w nowych wyrazach typu *костюминг, дачинг, клубинг*); kalk semantycznych lub strukturalnych oraz innych tendencji w rozwoju HL.

uwarunkowania, ponieważ brane są pod uwagę czynniki historyczne, kulturowe, psychologiczne, polityczno-ekonomiczne i ściśle społeczne. Zastosowanie podejścia interdyscyplinarnego w odniesieniu do zapożyczeń terminologicznych, które stanowią swoistą wypadkową mechanizmów, uwarunkowań, czynników i innych sił sprawczych (językowych i pozajęzykowych), pozwoli zatem trafniej sformułować wnioski na temat stanu i funkcjonowania konkretnego systemu terminologicznego.

Pojawienie się w języku (lub jego subjęzyku) jakiegoś terminu lub jego odcienia znaczeniowego świadczy z reguły o jakimś działaniu celowym, czyli powinno znaleźć uzasadnienie z pragmatycznego punktu widzenia¹³. Dlatego świadome użycie terminów zgodnie z ustalonym celem zapewnia mniej lub bardziej jednakowe rozumienie ich przez uczestników profesjonalnego dyskursu. Termin posiada jednak pewną właściwość, którą Julia Słozhenikina nazywa sytuacyjnością znaczenia. Jeżeli termin wychodzi poza ramy swojego pola pojęciowego (czyli swojego ściśle określonego naukowego stosowania), jego semantyka może ulec zmianie, upowszechnić się, dostosowując się do użycia w sferach nieprofesjonalnych, lecz bardziej powszechnych¹⁴. Chodzi tu nie tylko o determinologizację zapożyczeń terminologicznych, ale także o ich przenikanie do tekstów różnego stopnia fachowości, do języka potocznego oraz do żargonów. Przykładowo wyraz *uncaïdep* (ang. *insider*) – w obu językach w specjalistycznym znaczeniu określa on osobę dobrze poinformowaną, która z racji zajmowanego stanowiska lub powiązań rodzinnych posiada dostęp do informacji niejawniej dotyczącej działalności firmy¹⁵. Słowo to może również oznaczać tych, „którzy zdobywają informację niejawną o korporacji i wykorzystują ją w celu wzbogacenia się”¹⁶. Obie konotacje semantyczne warunkowane są przez rzeczywistość pozajęzykową w zależności od kontekstu. Podobnie w obu językach termin *aymcaïdep* (ang. *outsider*) może oznaczać małe lub średnie przedsiębiorstwo w dowolnej

¹³ O. Lesicka, *Zmiany o charakterze znakowym we współczesnych językach narodowych w badaniach nad semiotyką kultury*, [w:] *Europa Środkowo-Wschodnia. Doświadczenia i tradycje*, red. J. Getka, M. Brzezińska-Pająk, J. Grzybowski, Warszawa 2016, s. 354.

¹⁴ Yu. V. Slozhenikina, op. cit., s. 19.

¹⁵ https://dic.academic.ru/dic.nsf/fin_enc/13822 (dostęp: 7.12.2018).

¹⁶ <http://www.bibliotekar.ru/kodex-11-8/8.htm> (dostęp: 7.12.2018).

sferze produkcyjnej, niewchodzące w monopolistyczny związek przedsiębiorstw tej gałęzi produkcji¹⁷. Inne znaczenie to „osoba stojąca z boku, samowolnie izolująca się od społeczeństwa; samotnik” lub „człowiek nieakceptowany przez jakąś społeczność, wyrzutek”¹⁸. Powyższe terminy zostały zapożyczone z obu swoimi znaczeniami. Dodatkowo termin *aymcaïðep* (ang. *outsider*) funkcjonował pierwotnie w języku rosyjskim w sferze sportowej, a następnie został wprowadzony do sfery ekonomiczno-biznesowej. Proces determinologizacji jest wtórny wobec pojawienia się terminu fachowego, dlatego można sądzić, że miał on miejsce na gruncie języka angielskiego, a następnie oba terminy w znaczeniu zarówno fachowym, jak i przerośnym trafiły do systemu języka rosyjskiego. Potwierdzają to wyniki przeprowadzonych badań, które wykazały, że w rosyjskich tekstach o tematyce ekonomicznej oba zapożyczenia pojawiają się we wskazanych powyżej znaczeniach mniej więcej w tym samym czasie.

Wpływ kontaktów językowych ma inny charakter w przypadku zapożyczeń semantycznych, które w istocie są jednostkami istniejącymi już w systemie leksykalnym HL, przyjmują natomiast z SL nowe znaczenie. Często są to wyrazy potoczne, które ulegają procesowi terminologizacji, jak w przypadku rozszerzenia pola znaczeniowego wyrażenia *чёрный exod*. We współczesnym języku rosyjskim funkcjonuje ono w postaci kalki angielskiego terminu *backdoor* w co najmniej trzech znaczeniach (i w trzech różnych kontekstach specjalistycznych): 1) typ socjotechniki (w politologii, socjologii i marketingu); 2) defekt algorytmu (w technikach informatycznych); 3) metoda wprowadzania pieniędzy na rynek przez banki państwowe (w finansach). Przesunięcia semantyczne w przypadku zapożyczeń terminologicznych powstają na etapie przenikania ich z języka specjalistycznego do ogólnoliterackiego i odwrotnie, a więc w procesie zapożyczania intralingwalnego. Proces ten świadczy o wyższym stopniu adaptacji zapożyczania w języku, ponieważ może on skutkować pojawianiem się nie tylko dodatkowych znaczeń, ale również konotacji w świadomości nosicieli języka. Zatem z jednostek o neutralnej semantyce mogą one stać się wyrazami zawierającymi w sobie pewien potencjał nadający nazywanym zjawiskom ocenę pozytywną lub negatywną.

¹⁷ <https://www.efremova.info/word/autsajder.html> (dostęp: 7.12.2018).

¹⁸ *Słownik Języka Polskiego PWN* (dalej: SJP), <https://sjp.pwn.pl/szukaj/outsider.html> (dostęp: 6.08.2020).

Analiza przykładów występowania zapożyczeń terminologicznych w różnych kontekstach w HL oraz występowanie u nich konotacji semantycznych potwierdzają zmianę ról, które jednostki te pełnią w systemie terminologicznym oraz we wszystkich pozostałych kontekstach. Wychodząc poza właściwy system terminologiczny, termin staje się jednostką językową (albo tekstową), a jego cechy lingwistyczne uwarunkowane są tematycznym lub funkcjonalnym rodzajem kontekstu (np. styl naukowy, popularnonaukowy, publicystyczny i inne), sposobem realizacji tekstu (w piśmie lub w mowie), lub odmianą komunikacji (oficjalna, nieformalna itd.)¹⁹. Termin może więc być jednocześnie elementem określonego obszaru wiedzy, jak też leksykalnego systemu języka. W pierwszym przypadku powinna go cechować precyzja znaczenia, uniwersalność definicji oraz określona konwencja stosowania (uzus), w drugim zaś, jako jednostka systemu leksykalnego, termin określany jest z punktu widzenia jego pochodzenia, sposobu jego utworzenia, struktury, formy realizacji oraz odniesienia do innych elementów systemu terminologicznego oraz słownictwa powszechnego²⁰. Dlatego o właściwościach terminu jako jednostki leksykalnej można sądzić wtedy, gdy przeanalizuje się pozaspecjalistyczne konteksty jego występowania. Analiza przykładów rzeczywistego funkcjonowania zapożyczeń terminologicznych w tekstach ekonomicznych różnego stopnia fachowości pozwala określić rozmaite odcienie znaczeniowe występujących w nich zapożyczeń terminologicznych. Jako przykład tych procesów może służyć cały szereg terminów sportowych, które z właściwego subjęzyka specjalistycznego przeszły do innych subjęzyków oraz do języka ogólnoliterackiego.

– *Прессинг* (ang. *pressing*): 1) w sporcie (w grach zespołowych) – agresywne pilnowanie przeciwników na całym boisku; 2) w publicystyce – forma nacisku na jednostkę lub grupę społeczną w celu osiągnięcia określonych celów²¹; 3) w języku ogólnoliterackim – proces wywierania nacisku lub wpływu.

¹⁹ S. I. Treskova, *Sociolingwisticheskiye problemy massovoy kommunikacii*, Moskwa 1989, s. 91–92.

²⁰ *Ibidem*, s. 88.

²¹ Słownik dic.academic.ru.

– *Форвард* (ang. *forward*): 1) w sporcie – w piłce nożnej i w hokeju oznacza gracza w linii ataku²²; 2) w finansach – kontrakt, transakcja *forward* – transakcja przewidująca realizację towaru w późniejszym terminie, ale po uzgodnionej cenie (SJP); 3) w ekonomii – rynek obrotu towarowego charakteryzujący się tym, że płatność za towar następuje wcześniej niż jego odbiór; rynek o przedłużonym terminie dostawy (SJP); 4) w żargonie górniczym – pracownik bez stałego zajęcia; 5) w języku potocznym – *форвардуть* (ang. *to forward*) – bardziej wyspecjalizowane znaczenie czasownika przekazać.

– *Рейтинг* (ang. *rating*): 1) w sporcie – wskaźnik osiągnięć sportowych²³; 2) w finansach – ocena wiarygodności kredytowej podmiotu gospodarczego lub państwa (SJP); 3) w polityce – ocena popularności polityki lub polityka wśród elektoratu wyborczego²⁴; 4) w języku ogólnoliterackim – ocena popularności czegoś, określana na podstawie badań ankietowych (SJP).

Szczególony charakter terminów pomaga im wyrazić określoną specyfikę opisywanych zjawisk w języku ogólnoliterackim. Zaspokaja to w pewnym sensie naturalną potrzebę człowieka do zrozumienia i zdefiniowania pewnych zjawisk, co w efekcie powinno oswajać nas z tymi, które są nam jeszcze nieznanne. Bezustanne przenikanie się języka i doświadczenia powoduje powstawanie nazw, a co za tym idzie – definicji poszczególnych zjawisk. Powstające nowe terminy, nazywające nowe zjawiska występujące w świecie, stają się elementem kontaktów językowych, najpierw na poziomie interlingwalnym, a następnie intralingwalnym, ponieważ najpierw trafiają do właściwego podsystemu HL, a następnie, w drodze ich dalszej adaptacji, zaczynają przenikać pozostałe jego podsystemy. W ten sposób, przykładowo, termin *денпеция* (ang. *depression*) funkcjonuje w następujących subjęzykach: 1) w medycynie – jako rodzaj zaburzeń psychicznych; 2) w geografii – jest to obszar lądu położony poniżej poziomu morza; 3) w ekonomii – jest to rodzaj kryzysu gospodarczego²⁵; 4) w historii myśli ekonomicznej i naukach społecznych –

²² Ibidem.

²³ Ibidem.

²⁴ Ibidem.

²⁵ https://abc.vvsu.ru/books/slovar_eco/page0001.asp (dostęp 12.12.2018).

jako nazwa własna *Великая депрессия* (ang. *Great Depression*). W rezultacie termin, znany wcześniej tylko wąskiej grupie specjalistów, dzięki mediom staje się elementem szerokiego dyskursu. Potrzeba nazywania i opisywania nowych zjawisk szeroko rozumianej kultury powoduje najpierw powstawanie w tekstach publicystycznych SL nowych terminów, a następnie ich przenikanie do innych HL. W ten sposób zarówno w publicystyce rosyjskiej, jak i polskiej pojawiły się ostatnio następujące zapożyczenia określające równie nowe zjawiska:

– *даунишфтинг* (ang. *downshifting*), działanie polegające przede wszystkim na zmianie pracy na spokojniejszą, mniej wymagającą i mniej stresującą, ale zwykle przez to mniej dochodową²⁶.

– *кродфандаунг* (ang. *crowdfunding*), czyli finansowanie społecznościowe lub źródło kapitału dostarczanego przez szeroką społeczność wirtualną, która chce wesprzeć kreatywnego pomysłodawcę²⁷.

– *блокчейн* (ang. *blockchain*), oznacza swoisty zdecentralizowany i rozproszony rejestr transakcji lub, mówiąc inaczej, jest to zdecentralizowana platforma transakcyjna²⁸.

– *стартап* (ang. *start-up*), czyli instytucja stworzona z myślą o budowaniu nowych produktów lub usług w warunkach skrajnej niepewności²⁹.

– *аутсорсинг* (ang. *outsourcing* lub *outside-resource-using*), oznacza przejęcie przez wyspecjalizowaną w danej dziedzinie firmę części obowiązków innego podmiotu na podstawie zawartej wcześniej umowy³⁰.

Powyższe przykłady są dowodem na to, że język jest systemem otwartym i procesy, które w nim zachodzą, są odzwierciedleniem zmian ekonomicznych, społecznych, politycznych i kulturowych. Obecność licznych zapożyczeń terminologicznych w kontekstach pozaspecjalistycznych kształtuje pewien obraz świata, ponieważ rozwój określonego rodzaju słownictwa wskazuje z reguły na poszczególne sfery zjawisk, które

²⁶ <https://www.kariera.pl/artykuly/downshifting-zwolnij-bieg/> (dostęp: 23.08.2018).

²⁷ <http://crowdfunding.pl/crowdfunding-faq/> (dostęp: 23.08.2018).

²⁸ <https://biznes.interia.pl/waluty/news/blockchain-po-polsku-czy-przegapimy-szanse,2544573,1023> (dostęp: 23.08.2018).

²⁹ https://europa.eu/youth/pl/article/58/30350_pl (dostęp: 23.08.2018).

³⁰ <https://poradnikprzedsiebiorcy.pl/-czym-jest-i-na-czym-polega-outsourcing> (dostęp: 23.08.2018).

w życiu danej społeczności odgrywają ważną rolę³¹. Pojęcia, które dotąd nie mieściły się w systemie leksykalnym języka ogólnoliterackiego, na skutek doświadczenia społecznego stają się jego częścią. Dzięki terminom następuje wzmocnienie intelektualnego (kognitywnego) aspektu języka, co umożliwia wyrażenie całej złożoności myśli oraz ich wzajemnych powiązań. Ich zadaniem jest pomoc w zrozumieniu zmieniającego się wciąż świata, ponieważ dzięki swoim właściwościom abstrakcyjnym stają się one częścią świadomości uczestników rozmaitych dyskursów. Dlatego wzrost liczby terminów i ich rozprzestrzenianie się w innych językach zwiększa efektywność komunikacji oraz wpisuje się, z jednej strony, w obecny nurt pragmatyzacji, polegający na postrzeganiu świata w kategoriach racjonalności, z drugiej zaś – świadczy o coraz większej roli, jaką w naszym życiu odgrywają rozmaite dziedziny nauki i techniki (ekonomia, elektronika, biologia, medycyna, technologia żywienia, chemia i in.).

Głębsze i bardziej efektywne zrozumienie tych mechanizmów oraz przyczyn pojawiania się takich znaków, ich znaczenia i roli wymaga uzupełnienia metod językoznawczych o inne sposoby i podejścia, opierające się głównie na funkcjonalnym aspekcie języka. Żeby zrozumieć zmiany w semantyce terminów, należy brać pod uwagę głównie te konteksty, w których one występują. Jest to metoda stosowana m.in. w krytycznej analizie dyskursu (dalej: KDA), dzięki której można próbować określić powiązania pomiędzy występowaniem nowych terminów (będących znakami charakterystycznymi dla dyskursów specjalistycznych) oraz zmianą znaczenia terminów już istniejących w języku a tendencjami rozwoju społecznego. Analizując zatem teksty i dyskursy z punktu widzenia występowania w nich terminów, poznajemy zawartość treściową przekazu oraz jego społeczne funkcje wyrażone w języku. Warunkiem jest jednak zaakceptowanie założenia, że skoro zjawiska społeczne nigdy nie bywają ostateczne i całościowe, to również znaczenia znaków językowych ulegają ciągłym zmianom. Dlatego każda konkretna fiksjacja znaczenia znaku jest względna, jest możliwa, ale nie konieczna. Celem KDA jest

³¹ J. Anusiewicz, A. Dąbrowska, M. Fleischer, *Językowy obraz świata i kultura. Projekt koncepcji badawczej*, [w:] *Język a kultura*, red. A. Dąbrowska, J. Anusiewicz, t. 13: *Językowy obraz świata i kultura*, Wrocław 2000, s. 28.

naświetlenie lingwistyczno-dyskursywnego wymiaru społecznych i kulturowych fenomenów i współczesnych procesów zmian³². Nie zajmuje się ona zatem czystym opisem językowych właściwości dyskursu. Stają się one przedmiotem jej zainteresowania dopiero wtedy, gdy można określić rodzaj powiązania pomiędzy strukturami tekstu i strukturami społecznymi³³. Metoda ta opiera się zatem w dużej części na interpretacji różnych faktów językowych, co może budzić wątpliwości zwolenników badań ukierunkowanych na bardziej klasyczne, lingwistyczne metody badawcze. Zastrzeżenie budzi zwłaszcza rozszerzenie obszaru badań z tekstów na dyskursy, czyli z tradycyjnie rozumianego (opartego na tradycji de Saussure'a) *langue* na *parole*. Zostaje tu zatarta wyraźna granica między nimi, co skutkuje zmianą strukturalistycznej koncepcji o języku jako strukturze stabilnej, niezmiennej i całościowej³⁴.

Według twórców teorii dyskursu, Ernesto Laclau i Chantal Mouffe, przedstawicieli tzw. nurtu poststrukturalistycznego, dyskurs kształtuje świat społeczny za pomocą znaczeń. Ze względu na zmienność języka znaczenie nigdy nie może być stałe. Żaden dyskurs nie stanowi systemu zamkniętego i ostatecznego – przeciwnie, stale się zmienia w procesie kontaktu z innymi dyskursami³⁵. Wzajemne oddziaływanie na siebie dyskursów jest zatem kontaktem językowym, choć rozumianym szerzej, tak jak rozumiany jest w tej teorii sam język – jako mechanizm generujący i konstytuujący świat społeczny. Sam kontakt językowy – według teorii dyskursu – można rozumieć jako konsekwencję wzajemnego oddziaływania na siebie dyskursów, z których każdy dąży do wprowadzenia i utrwalenia swojego znaczenia w języku³⁶.

Koncepcję o wzajemnym oddziaływaniu dyskursów rozwija w swoich badaniach m.in. twórca KAD, Norman Fairclough, którego głównym zainteresowaniem badawczym było obserwowanie zmian w języku. W jego

³² M. Jorgensen, L. Phillips, *Dyskurs analiz. Teoriya i metod*, tłum. i red. A. A. Kiselova, Kharkiv 2008, s. 110.

³³ Jest to jedno z podstawowych założeń teorii dyskursu Ernesto Laclau i Chantal Mouffe (M. Jorgensen, L. Phillips, op. cit., s. 53).

³⁴ Ibidem, s. 33.

³⁵ Ibidem, s. 26.

³⁶ Ibidem.

przekonaniu rzeczywiste użycie języka zawsze oparte jest na wcześniejszych strukturach dyskursu, ponieważ użytkownicy opierają się w swoim wyborze środków językowych na określonych wcześniej znaczeniach. Pisząc o tym, Fairclough posługuje się pojęciem „intertekstualności”³⁷, którą rozumie jako mechanizm, za pomocą którego jeden tekst przyjmuje elementy i dyskursy innych tekstów. Dzięki łączeniu w poszczególnym języku elementów różnych dyskursów, można nie tylko zmieniać (czyli inaczej – kształtować) poszczególne dyskursy, ale również zmieniać sferę społeczną i kulturową, do której ten język przynależy³⁸. Mając na uwadze spostrzeżenia Fairclough, można dopatrzeć się analogii z jego teorią, obserwując funkcjonowanie terminów ekonomicznych i ich przenikanie do innych dyskursów. Na podstawie zanalizowanych tekstów można stwierdzić, że występują one nie tylko w dyskursach ekonomicznych, ale też społecznych, politycznych i kulturowych, które kształtowane są głównie przez media i w dużej mierze determinują kontekst. Potwierdza to opinię wygłoszoną przez Normana Fairclough o komercjalizacji współczesnego dyskursu pod wpływem obecnego rozwoju społecznego. Rzeczywiście, występowanie licznych terminów ekonomicznych w rozmaitych dyskursach wskazuje³⁹, że dyskursy rynkowe w wielu przypadkach podporządkowują sobie praktyki dyskursywne rozmaitych instytucji społecznych⁴⁰.

Tendencja do oddziaływania subjęzyków specjalistycznych (zawodowych) na pozostałe subjęzyki, w tym na język potoczny, ma m.in. podłoże psychologiczne, związane z interferencją obu dyskursów. Wiąże się to ze zjawiskami o charakterze społecznym, polegającymi na coraz większej profesjonalizacji życia zawodowego oraz tym, że sfera zawodowa współczesnego człowieka odgrywa coraz większą rolę w jego życiu prywatnym. Dlatego wpływ rozmaitych procesów ekonomicznych znajduje swoje odzwierciedlenie w języku, sztuce, literaturze, psychologii, filozofii, jak

³⁷ Termin ten pierwotnie wprowadziła do badań literaturoznawczych Julia Kristeva w celu prowadzenia badań nad relacjami pomiędzy poszczególnymi tekstami w literaturze postmodernistycznej.

³⁸ Dlatego też badania Fairclough mają istotne znaczenie dla badań nad komunikacją społeczną. Wiąże się to z tym, że możliwość kształtowania dyskursu oznacza też wpływ na kontekst, co przekłada się następnie na kształtowanie pośrednio umysłów ludzi (M. Jorgensen, L. Phillips, op. cit., s. 27).

³⁹ Na podstawie wyników badań własnych, wskazanych w przypisie nr 9.

⁴⁰ M. Jorgensen, L. Phillips, op. cit., s. 127.

również w różnych aspektach szeroko rozumianego życia codziennego. Różne formy instrumentów finansowych, rodzaje kredytów i możliwości inwestowania środków finansowych stały się trwałym elementem życia codziennego człowieka, co można zauważyć w coraz powszechniejszym występowaniu terminów we współczesnym dyskursie ogólnoliterackim. Terminy, którymi wcześniej posługiwała się wąska grupa specjalistów, stały się elementem mowy powszechnej ludzi, którzy z racji swojego wykształcenia i zawodu nie mają do czynienia z subjęzykiem danej dziedziny zawodowej. Podobnie więc jak sfera zawodowa i prywatna nakładają się na siebie, języki obu dyskursów również na siebie oddziałują. Występowanie tzw. leksyki środowiskowej obcego anglojęzycznego pochodzenia w języku ogólnoliterackim świadczy o rozszerzającym się wpływie tzw. kultury korporacyjnej na pozazawodowe dziedziny życia swoich pracowników. Stąd liczne przykłady terminów coraz częściej spotykanych w rosyjskiej literaturze, publicystyce i języku potocznym: *ваучер* (ang. *voucher*), *бренд* (ang. *brand*), *демпинговые цены* (ang. *dumping prices*), *девелопер* (ang. *developer*), *дефолт* (ang. *default*), *дисконт* (ang. *discount*), *кредитный риск* (ang. *credit risk*), *левередж* (ang. *leverage*), *ноу-хау* (ang. *know-how*), *офшор* (ang. *offshore*) i wiele innych.

Należy jednak odnotować, że proces zapożyczania intralingwalnego może też być skutkiem oddziaływania języka ogólnoliterackiego na język specjalistyczny. Dotyczy to szczególnego rodzaju zapożyczeń, jakimi są wielowyrzowe kalki frazeologiczne. Ich specyfika polega na tym, że są one przybliżonym lub dokładnym tłumaczeniem oryginału z zachowaniem jego często metaforycznego mechanizmu (wzorca, struktury) semantycznego, dzięki któremu staje się on kalką (w przeciwnym razie byłby zwykłym tłumaczeniem). Są one elementem slangu zawodowego, chociaż występują również w tekstach popularnonaukowych oraz, znacznie rzadziej, w tekstach naukowych, w których pełnią rolę swego rodzaju ozdobnika. Zapożyczenia typu *плохие* lub *безнадёжные долги* (ang. *bad debts*), *горячие деньги* (ang. *hot money*), *налоговые каникулы* (ang. *tax holiday*), *синдром рассказа сказок* (ang. *story telling*), *голубые фишки* (ang. *blue chips*), *невидимая рука рынка* (ang. *the invisible hand of the market*), *шоковая терапия* (ang. *shock therapy*), *бизнес-ангелы* (ang. *business angels*), *отпугивание акул* (ang. *shark repellent*), *объятия плюшевого медведя* (ang. *teddy bear hug*), *золотые наручки* (ang. *golden handcuffs*),

спящая красавица (ang. *sleeping beauty*) pojawiły się w języku rosyjskim relatywnie niedawno, wraz z transformacją polityczno-gospodarczą. Pojawianie się w języku zapożyczeń będących z jednej strony terminami, czyli elementami określonego systemu subjęzyka, z drugiej zaś posiadających cechy innych systemów znakowych (np. języka ogólnoliterackiego i potocznego), świadczy o wzajemnym oddziaływaniu znaków i ich systemów. Zatem różne rodzaje znaków w poszczególnych systemach i podsystemach języka pozostają ze sobą w relacjach wzajemnego uzupełniania i dopełniania. Wymienione wyżej terminy są znakami posiadającymi konkretne desygnaty, czyli są one nosicielami określonej specjalistycznej informacji, lecz ich semantyka ma charakter przenośny, obrazowy, ułatwiający poniekąd adekwatny odbiór nowej i skomplikowanej treści. Nowe zjawiska w procesie transformacji systemowej wymagały akceptacji i zrozumienia u społeczeństwa, stąd wiele terminów z dziedziny teorii ekonomicznej przechodziło do języka ogólnoliterackiego i potocznego, stając się elementem szerszego dyskursu. Mamy tu do czynienia ze zjawiskiem oddziaływania na siebie dwóch systemów znakowych – subjęzyka ekonomii, z wyraźnie zdefiniowanymi pojęciami i zjawiskami, oraz języka ogólnoliterackiego i potocznego, z jego bogatą semantyką, słowotwórstwem, frazeologią itd.⁴¹ Cechami konotacyjnymi przytoczonych przykładów są personifikacja (*невидимая рука рынка* – *the invisible hand of the market*), zabarwienie emocjonalne (*безнадёжные долги* – *bad debts*, *шоковая терапия* – *shock therapy*), przenośnia (*горячие деньги* – *hot money*, *золотые наручники* – *golden handcuffs*, *синдром рассказа сказок* – *story telling*), elementy wiedzy pozajęzykowej, np. społeczno-obyczajowej (*белый воротничок* – *white-collar worker*), oraz nawiązania do skojarzeń biblijnych (*бизнес-ангелы* – *business angels*), cech charakterystycznych zwierząt (*отпугивание акул* – *shark repellent*, *объятия плюшевого медведя* – *teddy bear hug*), symboliki kolorów (*голубые фишки* – *blue chips*, *чёрный рынок* – *black market*) i postaci z bajek (*спящая красавица* – *sleeping beauty*). Mamy tu zatem do czynienia z przekładem interlingwalnym – ponieważ zapożyczany jest obcy termin w postaci jego semantyki – ale również intralingwalnym, gdyż w obrębie systemu języka rosyjskiego współdziałają ze sobą dwa podsystemy: języka specjalistycznego (wskazanie na desygnat,

⁴¹ O. Lesicka, *Zmiany o charakterze znakowym...*, op. cit., s. 356.

przynależność funkcjonalna terminu) i języka ogólnoliterackiego (syntaktyka, semantyka i jej konotacje).

Zakończenie

Przedstawiony w artykule krótki zarys problemu kontaktów językowych (mimo że zawężony do określonego materiału językowego, jakim są terminy ekonomiczne w języku rosyjskim), z punktu widzenia głównie współczesnych tendencji naukowych w badaniach nad językiem, prowadzi do kilku wniosków. Po pierwsze można zauważyć, że samo pojęcie **kontaktów językowych** uległo transformacji i skomplikowało się od czasów określenia w lingwistyce tego zjawiska i nadania mu nazwy⁴². Jedną z głównych przyczyn tego faktu jest zmiana podejścia do samego języka, które było wynikiem odejścia od założeń strukturalizmu na rzecz językoznawstwa funkcjonalnego. Strukturalistyczne podejście do języka pozostało aktualne jedynie w sferze jego nauczania, natomiast w pozostałych obszarach badań zaczęto postrzegać go jako jeden ze środków komunikacji, kształtowanych pod wpływem czynników kulturowych i społecznych⁴³. Język postrzegany jest obecnie nie tyle jako zwykłe narzędzie do przekazywania informacji o zjawiskach, faktach czy zachowaniach ludzi, lecz raczej jako „mechanizm”, który generuje i konstytuuje świat społeczny⁴⁴. Różne czynniki o charakterze społecznym, kulturowym, politycznym i ekonomicznym mają wpływ na to, jak myślimy i działamy, i w ten sposób kształtujemy świat społeczny, m.in. za pomocą języka⁴⁵. Ponadto dzisiejszy język, jako główne narzędzie komunikacji, ma wyraźnie

⁴² Przyjmujemy, że mniej więcej od połowy XX wieku, czyli od zaproponowania tego terminu przez André Martineta, a następnie jego upowszechnienia dzięki monografii Uriela Weinraicha o takim właśnie tytule.

⁴³ G. Kress, *Sociolinguistics and Social Semiotics*, [w:] *The Routledge Companion to Semiotics and Linguistics*, ed. by P. Copley, London–New York 2001, s. 63.

⁴⁴ M. Jorgensen, L. Phillips, op. cit., s. 30–31.

⁴⁵ Ernesto Laclau i Chantal Mouffe uważają, że to procesy polityczne kształtują kontekst społeczny (a zatem również dyskurs) i wykluczają w zasadzie rolę w tym ekonomii (M. Jorgensen, L. Phillips, op. cit., s. 69). Inaczej uważał Norman Fairclough, który dostrzegał postępującą komercjalizację dyskursu.

wyeksponowaną funkcję konatywną (impresywną), która rozwinęła się głównie pod wpływem rosnącej roli środków masowego przekazu.

Przedstawione powyżej tendencje w podejściu do badania języka znacznie rozszerzyły też zakres zainteresowania jego funkcjonowaniem. Pojawienie się i rozwiniecie pojęcia dyskursu oraz wzmocnienie jego roli w badaniach nad językiem miało swoje istotne konsekwencje, polegające m.in. na znacznie większej wariacji w odniesieniu do takich kategorii jak semantyka, pragmatyka i – mimo iż w mniejszym stopniu – syntaktyka. Dzięki temu uległo też rozszerzeniu i dynamizacji pojęcie kontaktów językowych, które pod wpływem rosnącej roli badań nad dyskursem – i wynikającej z tego analizy kontekstów – również znajdują się w procesie ciągłego kształtowania. Wzajemne oddziaływanie na siebie dyskursów jest również kontaktem między różnymi odmianami języka w ramach jednego języka narodowego. Interakcja dyskursów to nie tylko wymiana ich poszczególnych elementów, lecz także tworzenie się niekiedy nowych znaków lub nowych znaczeń. Używając codziennie języka, umieszczamy znaki w określonych relacjach wobec siebie, co powoduje, że tworzą one lub zmieniają swoje znaczenia. Dlatego też forma kontaktów językowych stale się zmienia i komplikuje, m.in. pod wpływem zmian społecznych, kulturowych, politycznych i ekonomicznych. Za przykładową ilustrację mieszania się (intertekstualności) dyskursów może służyć eufemizacja terminów, m.in. ekonomicznych, czyli tworzenie tzw. biznes eufemizmów (ang. *economic euphemism*), które służą celom komunikacyjnym. Stają się one elementem dyskursów medialnych, podczas gdy ich specjalistyczne dublety są używane przez specjalistów w dyskursach profesjonalnych i naukowych. Przykład ten stanowi tylko jedną z wielu form kontaktów językowych zachodzących we współczesnych językach narodowych rozumianych nie tylko jako systemy znaków konwencjonalnych, ale też jako systemy społeczno-semiotyczne. Wzrost tempa zmian społecznych, kulturowych i innych przekłada się na zmiany językowe, co z jednej strony bardzo komplikuje ich interpretację i rozumienie, lecz z drugiej strony stanowi siłę napędową ciągłego rozwoju języka.

References

- Anusiewicz J., A. Dąbrowska, M. Fleischer, *Językowy obraz świata i kultura. Projekt koncepcji badawczej*, [w:] *Język a kultura*, red. A. Dąbrowska, J. Anusiewicz, t. 13: *Językowy obraz świata i kultura*, Wrocław 2000.
- Bączkowska A., *Funkcjonalizm w badaniach nad językiem*, „Linguistica Bidgostiana” 2010, t. VII.
- Bolsшой tolkovoy slovar' russkogo yazyka*, red. S. A. Kuznecov, Sankt-Peterburg 2000.
- Fairclough N., *Discourse and Social Change*, Cambridge 1992.
- Hodge R., G. Kress, *Social Semiotics*, New York 1988.
- Jorgensen M., L. Phillips, *Diskurs analiz. Teoriya i metod*, perevod i nauchnaya red. A. A. Kiselova, Kharkiv 2008.
- Kress G., *Sociolinguistics and Social Semiotics*, [w:] *The Routledge Companion to Semiotics and Linguistics*, ed. by P. Copley, London–New York 2001.
- Krzyszowski T. P., *Człowiek w klatce języka*, „Niezbędnik Inteligenta”, dodatek tygodnika „Polityka” 2007, nr 16 (2601), wyd. 12.
- Lesicka O., *Anglojęzyczne zapożyczenia terminologiczne w rosyjskich czasopismach ekonomicznych przełomu XX i XXI wieku*, Warszawa 2015.
- Lesicka O., *Zmiany o charakterze znakowym we współczesnych językach narodowych w badaniach nad semiotyką kultury*, [w:] *Europa Środkowo-Wschodnia. Doświadczenia i tradycje*, red. J. Getka, M. Brzezińska-Pająk, J. Grzybowski, Warszawa 2016.
- Rozencwejt W. J., *Podstawowe zagadnienia teorii kontaktów językowych*, [w:] *Język i społeczeństwo*, red. M. Głowiński, Warszawa 1980.
- Slozhenikina Yu. V., *Termin: semanticheskoye, formalnoye, funktsionalnoye, var'irovanye*, Samara 2005.
- Treskova S. I., *Sociolingvistiicheskiye problemy massovoy kommunikacii*, Moskva 1989.
- Voloshinov V. N., *Marxism and the Philosophy of Language*, New York 1973.